

Dubravka Hrabar, Nenad Hlača, Dijana Jakovac-Lozić,
Aleksandra Korać Graovac, Irena Majstorović,
Anica Čulo Margaletić, Ivan Šimović,
OBITELJSKO PRAVO
Narodne novine, Zagreb, 2021., 543 str.

UDK: 347.6(048.1)
DOI: 10.3935/zpfz.71.5.08

Knjiga *Obiteljsko pravo* iznimno je vrijedno i važno znanstveno djelo objavljeno u listopadu 2021. u izdanju Narodnih novina d. d. Nastala je kao rezultat suradnje skupine renomiranih sveučilišnih nastavnika te pravnih znanstvenika, koji čitatelju kroz analizu smisla, značenja i dosega zakonskih te međunarodnopravnih normi nastoje na pravilan i razumljiv način približiti uređenje obiteljskih odnosa u hrvatskom pravnom sustavu.

Knjiga, uz predgovor, sadržava dvanaest poglavlja (*Uvod u obiteljsko pravo, Bračno pravo, Izvanbračna zajednica, Podrijetlo djeteta, Obiteljskopравни odnosi roditelja i djeteta, Mirno rješavanje obiteljskih prijepora, Posvojenje, Istospolne zajednice, Skrbništvo, Uzdržavanje, Imovinski odnosi, Europsko obiteljsko pravo*), a na kraju knjige nalaze se kazalo pojmova i popis korištenih propisa.

U predgovoru urednica prof. dr. sc. Dubravka Hrabar objašnjava pobude za pisanje knjige te ciljeve koje su njome autori željeli postići. Tako upoznaje čitatelja sa sadržajnim konceptom djela ističući da pojedina zakonska rješenja, osobito ona iz Obiteljskog zakona iz 2015. godine (dalje u tekstu: ObZ) kao temeljnog propisa, uređuju pojedine obiteljskopravne institute na nelogičan način, što nosi opasnost njihova pogrešnog razumijevanja. Nadalje, urednica ističe da je knjiga namijenjena studentima pravnoga studija, ali da zbog sveobuhvatne analize obiteljskopравниh normi te prijedloga *de lege ferenda* vezanih uz otklanjanje pravnih praznina i antinomija koje doprinose nelogičnom uređenju pojedinih instituta “knjiga nadilazi osnovnu informaciju o obiteljskome pravu u Hrvatskoj, te može biti korisna literatura i studentima poslijediplomskih studija i stručnjacima u praksi, sucima, odvjetnicima i socijalnim radnicima.” (str. 13).

Prvi dio, autorice prof. dr. sc. Dubravke Hrabar, naslovljen *Uvod u obiteljsko pravo*, prikaz je pojma, definicije, glavnih značajki, izvora i načela koja odražavaju vrijednosni sustav na kojemu obiteljsko pravo počiva.

U drugom dijelu knjige *Bračno pravo* autorica prof. dr. sc. Dubravka Hrabar uvodno analizira brak kao društveni odnos te navodi da statistički podaci o braku kao društvenom odnosu i vrijednosti još uvijek govore u prilog tome da je on najpoželjniji oblik zajedništva u Europi i Republici Hrvatskoj iako stopa sklapanja braka u odnosu na broj stanovnika pada. U sljedećem poglavlju brak se kao zakonski pojam određuje kroz analizu pojma braka, ustavne i zakonske definicije braka, općih pravila o sklapanju braka te obliku braka (građanski brak i vjerski s građanskim učincima). Zasebno poglavlje posvećuje analizi pretpostavki za postojanje braka te u tom poglavlju iznosi posebnosti sklapanja vjerskog braka s građanskim učincima i analizira pravne posljedice neispunjenja pretpostavki za postojanje braka. U idućem poglavlju analizira pretpostavke za valjanost braka odnosno bračne smetnje u okviru kojih tumači tri pravne situacije (fiktivni ili simulirani brak, brak sklopljen pod prinudom i u zabludi) koje se tiču povijesnopravnog razvoja bračnog prava.

Nadalje, tumači osobna prava i dužnosti bračnih drugova koja nastaju sklapanjem braka i uređuju se sporazumno te prava i dužnosti oko kojih se bračni drugovi ne mogu sporazumjeti te samostalne odluke bračnih drugova.

Analizira osnove prestanka braka, a razvodu kao jednoj od osnova prestanka braka posvećuje posebno poglavlje u okviru kojeg daje pregled povijesnog razvoja razvoda, tumačenja pojma i vrsti uzroka razvoda te analizira pravne posljedice i sporazumijevanje o pravnim posljedicama razvoda.

Tekst udžbenika osvježen je statističkim podacima iz Statističkog ljetopisa Republike Hrvatske, koje autorica autentično tumači i navodi da se stopa razvoda braka u Hrvatskoj i u Europskoj uniji povećala unatrag nekoliko godina. Nadalje, zapaža da je institut razvoda braka doživio zakonodavne promjene (primjerice, u odnosu na vrste sudskih postupaka za razvod braka i na brakorazvodne uzroke) koje su posljedica prihvaćanja ideje o smanjenju utjecaja države na razvod braka te nastoji upozoriti na to da je uloga države u poduzimanju mjera za očuvanje braka važna jer je "brak osnova obitelji" (str. 93).

Unutar bračnoga prava zapaža i niz višestrukih kolizija (primjerice, status osoba lišenih poslovne sposobnosti), nomotehničkih neujednačenosti (bračne smetnje) i nelogičnosti, i to uspijeva vrlo znalački argumentirati.

Treći dio knjige odnosi se na *pravno uređenje izvanbračne zajednice žene i muškarca*. U prvim poglavljima autorica prof. dr. sc. Dubravka Hrabar daje prikaz povijesnog razvoja izvanbračnih zajednica te iznosi zanimljive europske statističke podatke o broju stanovnika koji u Europskoj uniji žive u izvanbračnoj zajed-

nici. Nadalje, analizira sličnosti i razlike između izvanbračne zajednice i braka, osvrće se na sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava te zaključuje da iako su prava izvanbračnih drugova predmetom postupaka (primjerice, kršenje prava na poštovanje obiteljskog života iz čl. 8. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda), sudska praksa Europskog suda za ljudska prava nije ustanovila koja bi prava trebalo priznati izvanbračnim drugovima.

Dalje u tekstu analizira pravno uređenje izvanbračnih zajednica u nacionalnom pravnom sustavu te zaključuje da je ObZ 2015. u potpunosti izjednačio izvanbračnu zajednicu s brakom osim u odnosu na formu. I unutar instituta izvanbračne zajednice autorica zapaža propuste zakonodavca (primjerice, izjednačavanje izvanbračne zajednice sa životnom zajednicom koja je trajala kraće od tri godine i nastavljen je sklapanjem braka) te ih izvrsno argumentira uz pomoć načela pravednosti i zakonitosti te zabrane diskriminacije.

Četvrti dio knjige naslova *Podrijetlo djeteta* također je napisala prof. dr. sc. Dubravka Hrabar. U tome dijelu knjige raspravlja o podrijetlu djeteta kao pretpostavki obiteljskog života, analizira pojam obiteljskog statusa djece te ističe njegovu važnost s obzirom na pravni odnos roditelja i djece, druge obiteljskoppravne i nasljednopravne odnose te prava iz zdravstvenog i mirovinskog osiguranja. Posebno naglašava važnost saznanja djeteta o tome tko su mu roditelji zbog psiholoških i emocionalnih razloga, ali i radi nastanka raznovrsnih prava između djeteta i njegovih roditelja. Upravo u ovome dijelu knjige vidljivo je sveobuhvatno autoričino sagledavanje obiteljskih odnosa, pri čemu autorica respektira zakonitosti drugih struka (primjerice psihologije) koje ih isto tako, ali iz drugog kuta analiziraju.

Posebnu pozornost posvetila je obiteljskopravnim normama, kvazimaterijal-nopravnim i postupovnim, kojima je regulirano utvrđivanje podrijetla djeteta, i to na temelju presumpcije (majčinstva, bračnog očinstva), priznanja izvanbračnog očinstva i sudske odluke, pri čemu analizira sudske postupke utvrđivanja majčinstva i očinstva, ovlaštenike prava na tužbu, rokove u kojima se tužba može podnijeti sudu te pravne učinke sudske odluke. Posebno analizira i obiteljskoppravne norme utvrđivanja podrijetla djeteta nakon smrti navodnoga oca.

Tumači zakonske odredbe vezane uz osporavanje očinstva i majčinstva, i to one koje se odnose na ovlaštenike sudskog postupaka osporavanja majčinstva i očinstva (bračnog i izvanbračnog), rokove za podnošenje tužbe i ovlasti suda. Također, analizira odredbe koje se tiču posebnosti obiteljskopravnog uređenja podrijetla djeteta u odnosu na slučajeve kad je zabranjeno osporavati majčinstvo i očinstvo.

Autorica se zalaže za poštovanje načela vladavine prava i pravne sigurnosti, pa uočava zakonske nelogičnosti u mnogim odredbama o podrijetlu djeteta,

koje izlaže na način da povezuje teorijske postavke sa svakodnevnim iskustvom, čime otvara čitatelju priliku da kritički sagleda pojedina zakonodavna rješenja i dubinski promišlja o smjerkovima za njihova unapređenja. Tako, primjerice, uočava pomutnje i nelogičnosti pri tumačenju oborive presumpcije majčinstva, uzastopnoga braka i presumpcije očinstva. Također razmatra nelogičnosti u pojedinim zakonodavnim rješenjima koje su posljedica zakonodavčeva propusta da određene životne situacije regulira (primjerice, kada muškarac želi pokrenuti sudski postupak da bi se podrijetlo djeteta utvrdilo medicinskim vještačenjem). Upućuje i na zakonske odredbe u kojima zakonodavac ne razlikuje moguće od nemogućih životnih situacija (primjerice, priznanje očinstva djeteta umrlog nakon poroda i mrtvorodenog djeteta koje nema pravni subjektivitet).

Posljednje poglavlje posvećeno je pravnom uređenju medicinski potpomognute oplodnje. Autorica u poglavlju daje kratki povijesni pregled zakonodavnog uređenja medicinski potpomognute oplodnje u Republici Hrvatskoj, osvrće se na neka od ključnih etičkih i pravnih pitanja vezanih uz medicinsku oplodnju te analizira posebne obiteljskopravne odredbe o utvrđivanju i osporavanju majčinstva, odnosno očinstva djeteta začetog u nekom od dopuštenih postupaka medicinski potpomognute oplodnje.

Obiteljskopравни odnosi roditelja i djece naslov je petog dijela suautora prof. dr. sc. Dubravke Hrabar i izv. prof. dr. sc. Ivana Šimovića. Uvodno autorica daje prikaz povijesnopravnog uređenja odnosa roditelja i djece s posebnim naglaskom na uređenje odnosa u hrvatskoj pravnoj povijesti. Dalje u poglavlju detaljno prikazuje pravno uređenje odnosa roditelja i djece kroz analizu obiteljskopравниh normi kojima je uređen institut roditeljske skrbi, njegovo ostvarivanje, mirovanje i prestanak. U okviru poglavlja u kojemu autorica analizira norme o zastupanju djece od strane roditelja, posebno potpoglavlje, čiji je autor izv. prof. dr. sc. Ivan Šimović, posvećeno je prikazu poslovne, stranačke i procesne sposobnosti djeteta te pravnim radnjama koje dijete može poduzimati.

U poglavlju o pravima djece prof. dr. sc. Dubravka Hrabar analizira odredbe Konvencije o pravima djeteta koje se odnose na pravno određenje pojma djeteta, temeljna načela i vrijednosti zaštite prava djece, teorijske klasifikacije prava djeteta te značenja i važnosti roditelja kao primarnih odgojitelja djeteta. Autorica ističe važnost najboljeg interesa djeteta kao nezaobilaznog pravnog standarda koji je prepoznatljiva vrijednost Konvencije o pravima djeteta te prema kojemu svi subjekti trebaju postupati kada je riječ o zaštiti nekog djetetova prava. U okviru ovog poglavlja autorica daje i osvrt na valorizaciju Konvencije o pravima djeteta i njezinu budućnost.

Nadalje, analizira nacionalne obiteljskopravne norme o pravima i dužnostima djece koji su inkorporirani u obiteljsko zakonodavstvo pod utjecajem Konvencije

o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenata, osobito onih Vijeća Europe. Također objašnjava komplementarnost roditeljske skrbi dječjim pravima te detaljno analizira odgovornosti, dužnosti i prava roditelja koja služe zaštiti i promicanju djetetovih prava.

U poglavlju posvećenom nasilju u obitelji autorica daje osvrt na kazneno-pravnu, prekršajnopravnu i obiteljskopravnu problematiku nasilja u obitelji koje se pojavljuje u različitim oblicima, s različitim intenzitetom i s viševrsnim negativnim posljedicama.

U poglavlju o međunarodnoj otmici djece izv. prof. dr. sc. Ivan Šimović određuje pojam međunarodne otmice, povezuje ga s povredom prava na roditeljsku skrb te analizira pravne izvore kojima je međunarodna otmica djece regulirana u hrvatskom pravnom sustavu kao i posebnosti sudskog postupaka u slučaju međunarodne otmice.

Prof. dr. sc. Dubravka Hrabar u zasebnom poglavlju posebnu pozornost posvećuje tumačenju odgovornosti te ovlasti državnih tijela u zaštiti prava djece. U posljednjem potpoglavlju tumači mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, njihovu svrhu, uvjete pod kojima se mjere mogu izreći te postupke određivanja mjera.

U šestom dijelu naslovljenom *Mirno rješavanje obiteljskih prijepora* autorica izv. prof. dr. sc. Anica Čulo Margaletić uvodno analizira razvoj obiteljskopravne pomoći obitelji u krizi i izvansudske postupke obiteljskopravne pomoći (obvezno savjetovanje i obiteljsku medijaciju). U sljedećem poglavlju daje pregled pojmovnog određenja obveznog savjetovanja, detaljno analizira obvezno savjetovanje prije razvoda braka i prije pokretanja ostalih sudskih postupaka o ostvarivanju roditeljske skrbi te osobnih odnosa s djetetom. Posebno poglavlje posvećuje analizi obiteljske medijacije, njezinim prednostima i koristima u očuvanju sadržaja i kvalitete obiteljskih odnosa, osobito kada je u te odnose uključeno i maloljetno dijete. Iako autorica ističe važnost obiteljske medijacije u promicanju alternativnog pristupa rješavanju sporova, istodobno izražava dvojbu oko pojedinih zakonodavnih rješenja koja, prema njezinu shvaćanju, neutemeljeno mogu imati za posljedicu umanjenje vrijednosti obiteljske medijacije kao, primjerice, u slučaju kada stranke nisu postigle sporazum u obveznom savjetovanju, a žele se razvesti.

Vrijedna su i ciljna tumačenja zakonskih odredaba na temelju kojih zapaža da je zakonodavac izvansudskim postupcima nastojao potaknuti bračne drugove na dogovor o pravnim posljedicama razvoda braka s obzirom na djecu te nije imao nastojanja "pomoći im u sagledavanju razloga koji su doveli do poremećenosti bračnih odnosa i pružiti im potporu u očuvanju braka ako oni to žele" (str. 262). Zaključno autorica ističe da je zakonodavac očito "odustao od duge tradicije zaštite obitelji koja je postojala u hrvatskome obiteljskom pravu" (str. 262).

Sedmi dio knjige, čija je autorica prof. dr. sc. Dijana Jakovac Lozić, nosi naslov *Posvojenje*. U uvodnom dijelu autorica iznosi povijesni razvoj instituta i novija događanja u njegovu pravnom uređenju. U skladu s odredbama ObZ-a, uz navođenje međunarodnih i regionalnih pravnih dokumenata, detaljno analizira institut posvojenja određujući tako njegov sadržaj i cilj, jedinstveni oblik te pretpostavke za zasnivanje (aktivna i pasivna adoptivna sposobnost). Također analizira odredbe ObZ-a o pristancima koje je potrebno ishoditi da bi se zasnovalo posvojenje i postupak njihova davanja te daje pregled komparativnih zakonodavnih rješenja pojedinih europskih zemalja i prakse Europskog suda za ljudska prava. U poglavlju o postupku posvojenja autorica je uz detaljna objašnjenja čitateljima ponudila tzv. hodogram upravnog postupka koji objedinjuje prethodni postupak koji se odnosi na procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje te postupak zasnivanja posvojenja.

Osobito je vrijedno što autorica upućuje na novine u zakonskom uređenju instituta posvojenja (primjerice, probni smještaj djeteta u obitelji potencijalnog posvojitelja i promjenu osobnog identifikacijskog broja) te upozorava na moguće kolizije tih odredaba s najboljim interesom djeteta te pravnim pravilima pojedinih postupka koje vrlo iscrpno i argumentira.

U zasebnim poglavljima detaljno je analizirala ostvarivanje stručne potpore i pomoći nakon zasnivanja posvojenja, način vođenja i čuvanja spisa i očevidnika predmeta o posvojenju, pravo na uvid u podatke o posvojenju uz kratki komparativni prikaz uređenja tog prava u pojedinim europskim državama. Zaključno autorica analizira pravne učinke koji nastaju nakon zasnivanja posvojenja u skladu s odredbama ObZ-a te odredbe Konvencije o pravima djeteta i pojedinih zakona poput Zakona o osobnom imenu, Zakona o hrvatskom državljanstvu te se osvrće na komparativna zakonodavna rješenja.

U osmom dijelu knjige pod naslovom *Istospolne zajednice* autorica prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac razmatra razvoj pravnog uređenja istospolnih zajednica u svijetu i u Republici Hrvatskoj. Pruža čitatelju opsežna tumačenja Zakona o životnom partnerstvu (dalje u tekstu: ZŽP) i to vezano uz oblike životnog partnerstva (formalno i neformalno životno partnerstvo), pretpostavke za sklapanje i valjanost životnog partnerstva, postupak sklapanja i prestanak životnog partnerstva, pravne učinke partnerstva koji se odnose na životne partnere međusobno i na djecu. Posebno su vrijedni osvrti na odredbe ZŽP-a o određivanju osobnih odnosa djeteta sa životnim partnerom roditelja i odredbe koje se odnose na roditeljsku skrb životnog partnera, a koje upućuju na primjenu odgovarajućih odredbi ObZ-a. Vrijedan je i smjerokaz da se pri primjeni odredaba ObZ-a treba uzeti u obzir da je on u odnosu na odredbe ZŽP-a *lex specialis* i *lex posterior*.

Iznimnu važnost ima i tumačenje odredaba ZZP-a o partneru-skrbniku, pretpostavkama za zasnivanje partnerske skrbi, postupku imenovanja partnera-skrbnika te učincima partnerske skrbi jer autorica zapaža niz višestrukih kolizija pojedinih odredaba kojima se regulira institut partnera-skrbnika s odredbama ObZ-a i Konvencije o pravima djeteta.

U zaključnom poglavlju o životnim partnerima kao udomiteljima autorica analizira pojam udomiteljstva i definiciju “udomiteljske obitelji” iz Zakona o udomiteljstvu te navodi kako su je sudovi i druga državna tijela dužni tumačiti s obzirom na zaključak iz odluke Ustavnog suda iz 2019.

Prof. dr. sc. Nenad Hlača napisao je deveti dio knjige koji nosi naslov *Skrbnništvo*. U uvodnom dijelu razmatra skrbništvo kroz povijesni pregled razvoja instituta te se osvrće na njegovu važnost i u suvremenom obiteljskom pravu. U poglavlju posvećenom međunarodnim ugovorima upućuje na promjene u pravnom statusu osoba s invaliditetom koje su uslijedile usvajanjem UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava Vijeća Europe, Konvencije o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine Vijeća Europe te Dodatnih protokola. Naglašava i važnost prakse Europskog suda za ljudska prava koja daje državama jasne upute da usklade nacionalna zakonodavstva s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom na način da se “pravne mjere i postupci koji vode zamjenskom donošenju odluka u ime i za račun osoba s invaliditetom, poput lišenja poslovne sposobnosti i imenovanja skrbnika, preinače u mjere kojima se omogućava donošenje odluka uz podršku i bez zadiranja u poslovnu sposobnost tih osoba” (str. 365).

Nadalje, autor kroz nekoliko poglavlja sistematično izlaže o načelima skrbništva, vrstama skrbništva (skrbništvo za maloljetne osobe, skrbništvo za punoljetne osobe, posebno skrbništvo), tijelima koja sudjeluju u postupcima imenovanja skrbnika, pritužbama i žalbama na odluke o imenovanju skrbnika. Posebno poglavlje posvećeno je *de lege ferenda* prijedlozima unapređenja pravnog uređenja instituta skrbništva s naglaskom na potrebu zaštite osoba s invaliditetom, na njihovu autonomiju i ljudska prava te povratka obitelji “kao praiskonskoj instituciji socijalne skrbi” (str. 396).

Uzdržavanje, kao obiteljskopравни institut utemeljen na načelu obiteljske solidarnosti, obrađuje se u desetom dijelu knjige, kojeg je autorica prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac. Autorica analizira pravne izvore kojima je uzdržavanje regulirano te načela na kojima je uzdržavanje kao obiteljskopравни institut utemeljeno. Nadalje, detaljno objašnjava pravnu prirodu uzdržavanja uređenu normama ObZ-a te ističe posebnosti tog obiteljskopravnog instituta u odnosu na institut uzdržavanja uređen normama općeg građanskog prava.

Analizira vrste obiteljskopravnog uzdržavanja s obzirom korisnike i obveznike uzdržavanja, pretpostavke uzdržavanja, opseg obveze uzdržavanja te vrijeme tijekom kojeg se uzdržavanje može tražiti i na koje se ono određuje. Autorica pozornost posvećuje tumačenju uzdržavanja između roditelja i djece te ostalih krvnih srodnika, dok je posebna potpoglavlja posvetila uzdržavanjima tazbinskih srodnika, životnih partnera, životnog partnera i djeteta njegova životnog partnera, bračnog i izvanbračnog druga te roditelja izvanbračnog djeteta.

Nadalje, analizira postupak određivanja i promjena iznosa uzdržavanja te zapaža da je ObZ predvidio pravno uređenje uzdržavanja sudskom nagodbom samo između roditelja i djece. Objašnjava uz održavanje vezan institut prisilnog ostvarivanja tražbine uzdržavanja uređen odredbama Ovršnog zakona te osiguranja tražbine uzdržavanja koji su nužni radi zaštite interesa ovlaštenika prava na održavanje kada dužnik ne želi dobrovoljno ispuniti obvezu uzdržavanja. Navodi i analizira pretpostavke pod kojima pravo na održavanje prestaje.

Osobito su vrijedni osvrti na primjere iz hrvatske sudske prakse koji čitatelju pružaju smjernice kako pojedine zakonske odredbe koje uređuju institut održavanja tumače sudovi.

U posebnom poglavlju autorica analizira ovlasti i dužnosti centra za socijalnu skrb koji pomaže djetetu da ostvari pravo na održavanje. U okviru poglavlja tumači odredbe o ovlasti sudjelovanja centra za socijalnu skrb u sudskim postupcima, dužnosti vođenja očevidnika sudskih nagodbi i odluka o održavanju maloljetnog djeteta te ovlasti donošenja odluke o privremenom održavanju djeteta u upravnom postupku.

Jedanaesti dio knjige djelo je autorice prof. dr. sc. Aleksandre Korać Graovac pod naslovom *Imovinski odnosi*, a posvećen je analizi imovinskih odnosa u obiteljskom pravu. U tome dijelu knjige autorica razmatra načela i pravne izvore kojima se uređuju imovinski odnosi određenih članova obitelji (bračnih drugova, izvanbračnih drugova, roditelja i djece te roditelja izvanbračnog djeteta za njihova života) te osoba istog spola koji zasnivaju životno partnerstvo. Zbog sve veće pokretljivosti ljudi unutar europskih integracija, kao važan izvor prava u području imovinskih odnosa bračnih drugova ističe međunarodne ugovore koji se odnose na priznanje i izvršenje stranih odluka. Kao i u ranijem dijelu knjige autorica daje vrijedne osvrtne na hrvatsku sudsku praksu i njezina tumačenja pojedinih zakonskih odredaba vezanih uz pravno uređenje imovinskih odnosa.

Nadalje, detaljno analizira imovinske odnose bračnih drugova u okviru dva sustava uređenja – zakonskom i ugovornom. Objašnjava što sve može biti predmetom bračne stečevine, kako se njome raspolaže, upravlja te kako se ona može razvrgnuti. Daje prikaz uređenja imovinskih odnosa izvanbračnih drugova i životnih partnera. Budući da je imovina djeteta u pravnom smislu

odvojena od imovine roditelja, posebnu pozornost posvećuje imovinskim odnosima roditelja i djece, detaljno analizirajući pretpostavke i načine upravljanja maloljetnikovom imovinom te modalitete pravne zaštite imovinskih interesa djeteta. Zaključno autorica tumači obiteljskopravno uređenje troškova porođaja izvanbračnog djeteta.

Europsko obiteljsko pravo obrađuje se u dvanaestom dijelu knjige autorice prof. dr. sc. Irene Majstorović. U tome dijelu knjige prvi se put u jednom udžbeniku namijenjenom za kolegij Obiteljskog prava, zbog članstva i obveza iz Europske unije, odnosno Vijeća Europe analiziraju teme europeizacije i stvaranja europskog obiteljskog prava. Autorica posebno naglašava da je “europeizacija obiteljskoga prava nezaustavljiv proces, uz međuuovjetovani utjecaj Europske unije i Vijeća Europe” (str. 513). Nadalje, analizira odabrane obiteljskopravne institute u europskom kontekstu uz pregled najvažnijih propisa EU-a, presuda Europskog suda za ljudska prava, preispituje dosege europskog obiteljskog zakonodavstva u institutima bračnog prava, pravnih odnosa roditelja i djece, roditeljske skrbi te prava djece. Posebno potpoglavlje posvetila je temama o borbi protiv nasilja u obitelji, posvojenju i skrbništvu, uzdržavanju te imovinskim odnosima. Autorica ističe prednosti i nedostatke harmonizacije i unifikacije europskoga obiteljskog prava koje su tema brojnih pravnih analiza. Zaključno daje smjerkaz za poželjan put harmonizacije europskog obiteljskog prava naglašavajući da unifikacija odnosno jednoobraznost sustava nije nametanje rješenja nego uvažavanje posebnosti nacionalnih pravnih sustava.

Knjiga *Obiteljsko pravo* pruža čitatelju pravnu analizu nacionalnih obiteljskopравnih instituta utemeljenu na pregledu njihova povijesnog razvoja, prikazu pozitivnopravnih normi te procesa njihove europeizacije u okviru Europske unije i Vijeća Europe. Dodatno, knjiga sadržava bogate prikaze sudske prakse nacionalnih sudova, ali i prakse Europskog suda za ljudska prava te prikaze usporednih pravnih uređenja pojedinih europskih država. Autori u knjizi povezuju teorijske postavke sa zakonitostima društvenih odnosa, čime otvaraju čitatelju priliku da sam kritički sagleda pojedina normativna rješenja i dubinski promišlja o smjerkazima njihova unapređenja. Posebnu vrijednost knjige predstavljaju argumenti autora na zapažene kolizije, nomotehničke neujednačenosti i nelogičnosti normi te upućivanja na potrebne promjene *de lege ferenda*.

Unatoč opsežnosti sadržaja knjige (str. 543) autori su na pregledan i cjelovit način uspjeli približiti čitatelju društveni kontekst pozitivnopravnih propisa o kojemu ovisi smisao i značenje pojedinih normi. Tome uvelike doprinosi jednostavan i razumljiv jezik pisanja te činjenica da knjiga tvori jedinstvenu stilsku cjelinu iako je djelo sedam autora. Knjiga obiluje bilješkama (755), ima iscrpan popis literature i pravnih izvora koji su izvrstan putokaz svima koji žele produbiti svoje znanje.

S obzirom na prethodno navedeno, možemo zaključiti da je knjiga *Obiteljsko pravo* iznimno štivo kojim su autori na sveobuhvatan, pregledan i znanstveno utemeljen način uspjeli posložiti i približiti materiju obiteljskopравnih odnosa studentima i stručnjacima u praksi (ponajprije sucima, odvjetnicima i socijalnim radnicima), i to unatoč brojnim izazovima koje su pred njih stavile kolizije pozitivnopravnih normi, njihova nomotehnička neujednačenost i nelogičnost.

*Izv. prof. dr. sc. Barbara Preložnjak**

* Dr. sc. Barbara Preložnjak, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 3, 10000 Zagreb; barbara.preloznjak@pravo.hr; ORCID: orcid.org/0000-0003-0369-0345